

СТ А Н О В И Щ Е

От доц. **Димитър Николов Димитров** (СУ „Св. Кл. Охридски – Богословски факултет”) относно представения дисертационен труд на асистент **Любомир Ангелов Игнатов**

на тема:

ДИНАМИКА В ОСМИСЛЯНЕТО НА ЦЪРКОВНОТО ПЕНИЕ В ПЕРИОДА IV-VI в. (АКСИОЛОГИЯ и ПРАКСИОЛОГИЯ) (Музикално-историческо изследване)

за присъждане на образователната и научна степен **доктор** по научно направление 2.4. **Религия и теология** (**Източноцърковно пение**)

Предложеният труд обхваща 333 с. Конструктивно той е оформен, както следва: *Увод, Въведение, Пет глави и Заключение*. Библиографията включва 146 източника, от които 29 са извори. Ползваната литература е на *кирилица, латиница и гръцки език*.

Появата на това изследване е навременна, тъй като интересът към източното църковно пение се повишава осезателно. Издават се сборници с невмена нотация, която има и своята предистория в процеса на развитието ѝ. Християнското богослужебно пение е свързано и със зараждането и оформянето на различни традиции в богослужебната практика. Дисертантът г-н Любомир Игнатов е насочил своя поглед в древността, когато започва бурното развитие и стремеж към оформяне на богослужебния ред и съответните богослужебни песнопения. В исторически аспект той разглежда периода след Миланския едикт (313 г.), както е отбелязал в заглавието на Дисертацията (IV-VI в.). От ползваната богата литература той обяснява различни въпроси от практиката. Запознава ни с онези моменти от решенията на църковните събори, касаещи всичко, което е свързано с богослужебното пение. Г-н Игнатов спира своя поглед върху *„утвърждаването на църковно-невческата традиция в този твърде ранен, но основополагащ, съзидателен в историята на църковната музика период. Поставен е акцент преди всичко на неизследваните или недостатъчно изследваните и непознати на музикалната общественост църковно-музикални проблеми.”* (с. 8). Както и самият автор подчертава, че в подхода към посочените проблеми се налага *историзмът* да е носещата арматура при представянето на основните дисертационни възгледи. С това настоящата работа неизбежно добива облика на почти историческо съчинение (с. 16). Намирам за правилно становището на дисертанта *монодичната богослужебна музика да се*

нарича „*Източно църковно пение* – пението на християните от Изтока” (с. 33), което той разглежда подробно.

В **Първа глава** се разглежда отношението на християните, които вече са свободни към единение посредством музиката, която услажда душата и обединява всички по време на богослужението. Затова тя трябва да се подбира много внимателно. Сам и ап. Павел съветва към в Послaviето си до Галатяните: „*Няма вече ни иудейн ни елин..., защото всички вие едно сте в Христа Исуса*” (Гал. 3:28).

„Църковното пение се явява средство за формиране и укрепване на съборното начало и единство на Православната църква, която съборност е емблематична и един от основните принципи на нашата Църква, подчертан специално и във Веруюто ни, т.е. Символа на нашата вяра” (с. 73). Св. Василий Велики казва, че пеенето на псалми дава и най-голямото благо – обичта. То, като връзка, обединява пеещите и свързва народа в съзвучието на един хор. (с. 74). Песнословието, което излиза от устата и сърцето на човека, е насочено за възхвала на нашия Създател (с. 80). Докторантът цитира и мисъл на св. *Иоан Златоуст*, който казва: „*Нищо не възбужда и не окриля така духа, нищо не го отчуждава така от земята и от телесните вериги, нищо не изпълва така любовта с мъдрост и с равнодушие към житейските работи, както съгласуваното пение и стройно съставената божествена песен*” (с.81). Св. Иоан Златоуст изказва и следната мисъл, че Бог съвсем „*не се нуждае да Го прославяме – как може да се нуждае от това Бог на славата*”, но това прославяне е нужно и полезно единствено на нас и никой не е в състояние да отдаде хвала, достойна за Него. (с. 82).

Във **Втора глава** са разгледани нормативни инициативи и аспекти на аксиологическото осмисляне на църковното пение при източното монашество през IV-VI в. Полезно или вредно е духовното пение за избралия подвижнически живот? Монашествующите през първите векове са имали различно отношение към църковното пение. Възникнали спорове относно ползата от него за отделния монах. Обръща се внимание на възникналата аскетическа традиция, която от една страна отрича пението в иноческото правило, а от друга с охота го прилага в подвижническия живот. Дисертантът прави обзор на Египетското, Малоазийското, Палестинското и Сирийско-месопотамското монашество.

В този период се оформя и така наречения *типик* или още *богослужебен устав*, в който са описани различните видове богослужения от ежедневно и празнично богослужение през цялата година. Оформят се също и два вида *типикони* – манастирски и мирски. Същите били необходими за уеднаквяване на богослужението във всички християнски общини, тъй като до тогава всяка община имала свой ред на богослуженията и свързаните с тях песнопения. „*Богослужебният устав, свързан тясно с църковнопевческата практика, има масов и публичен*

характер. Той е с предназначение да обслужва множество народ, съвсем в духа на свободното от гонение време, в което Църквата става небивало многолюдна, приемайки в редиците си приобщените във вярата езичници от почти всички националности на Римската империя и извън нея” (с. 150). Освен въпросите за богослужебния ред, докторантът излага мнения и препоръки на св. отци към участниците в църковните хорове относно дисциплината и църковно-певческото благочиние.

В Трета глава се разглеждат решения на Вселенските и Поместни събори, касаещи църковнопевческото изкуство. От 85-те Апостолски правила се разглеждат тези, които са с църковно-певческа тематика. Тези правила не са саморъчно написани от св. Апостоли, а са записани на книга предания за законоположителната дейност на Христовите ученици. Тяхното събиране и популяризиране е станало малко преди Първия вселенски събор (325 г.), като през V в. е налице кодекс, оформен с името на св. апостоли (с. 163). В първите времена на християнството църковното певчество било считано почти за неделима част от свещенството.”*Именно в това време става осъзнаването в пълнота на значението и достойнствата на това служение, възприемано като близко по чест с посвещението в свещенство*” (с. 166). Това отношение свидетелства за „*високото положение на църковния певец в устройството на Древната църква*” (с. 167).

През първите три века всички присъстващи на богослужението вземали участие, но това от своя страна довеждало до неблагоприятие поради различните качества на пеещите. За да се избегне тази *`какафония`* (*лошо звучие*) предприели се мерки за вдвояване на ред. Било забранено на целия народ да пее, а това да се изпълнява от специално подготвени и добре школувани певци. Била въведена и специална униформа за тях. Стига се до убеждението – църковното пение да не е придружено с инструментален съпровод, защото човешкият глас е най-подходящ и достоен музикален орган, тъй като човекът е най-съвършеното творение на Бога.

В Четвърта глава разглежда детайли от някои богослужебни текстове, като например: *Свети тихий*, Канона на Рождество Христово (*Христос раждається...*), *Тебе Бога хвалим* (*Te Deum laudamus*) на св. Амвросий Медиолански, многоизвестния тропар *`Богородице Дево...`*, богородичния химн *`Достойно ест...`*, троичната песен *`Единородний Сине...`*. Терминът *`Анатолиеви`* на възкресните стихире в Октоиха означава или че са дело на цариградския патриарх Анатолий (+458), или, както в някои книги, вместо *`Анатолиеви`*, е поставено *`Восточни`* - източни.

Химна *`Единородний Сине...`* се приписва на император Юстиниан I Велики (482-565). Друг съществен литургичен химн е *`Иже херувими...!`* Утвърждава се монодийното пение в църковнопевческата практика.

Апогей на храмостроителството при имп. Юстиниан Велики е храмът „Св. София” в Константинопол. В него били назначени 26 певци, 110 анагности /четци/, подготвени да помагат на певците, 60 презвитери, 100 дякони, 90 иподякони, 40 дякониси и 100 други църковнослужители /клицари/.

Въведени били *‘хирономиите’* - жестикулации при дирижиране на ръководителя (доместик) на певците. Тези хирономии по-късно придобили и специални писмени знаци.

Пета глава е озаглавена *Църковната псалмодия – важен отличителен белег на новото певческо време*. Псалтирът в новото време запазва значението на псалмопение в богослужението, като се явява първостепенно певческо пособие. Установено било псалмите да предшестват химните, като въведителни стихове, псалмодични прокимени и алилуарии. „Всички вече осъзнали в пълнота истинската същност и полза от църковното пение и музика изобщо. Показателен е случаят с блаж. Августин, който в пролога си към *‘Тълкувание на 150-те псалми’* пише своеобразен *‘Химн за песента’*, съставен по подобие на *‘Химна за любовта’* на св. ап. Павел /1 Кор. 13:1-8/, като отбелязва – *‘Песента е благоприятна Богу, тя прогонва всеки грях, сдружава в съюз с любовта, всичко преодолява, всичко изпълва, на всичко научава, всичко показва, възвеличава душата, очиства устата, весели сърцето, изгражда висока духовна кула, просвещава човека, отваря разума, убива всяко зло, показва съвършенството’.*” (с.274).

В **Заклучението** г-н Игнатов обобщава темите, разглеждани в неговото изследване, с надеждата в крайна сметка то да осветли пътя на християните към крайната цел на човешкия живот – единението с Бога.

Той дава сполучливо определение за въздействието на молитвата в духовния живот на християнина, като отбелязва: „*Молитвата, отправена чрез песен, предизвиква особен духовен порив, довежда до вглъбяване в съдържанието на думите, изпращайки тези молитвени слова дълбоко в недрата на сърцето*” (с. 308).

Дисертационният труд завършва с описание на приносите в него и библиография. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията.

В заключение искам да подчертая, че г-н Л. Игнатов, имайки стабилна богословска подготовка и дългогодишна практика в тази материя, ни предлага сериозна, от професионално гледище, разработка на избраната тема. За положеното старание и огромен труд с пълно съзнание го подкрепям и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително за присъждането на образователната и научна степен *‘доктор’* по професионално направление 2.4. *‘Религия и теология’ (Църковна музика)* на ас. *Любомир Ангелов Игнатов*.

София, 23 март 2018 г.

Доц. Димитър ДИМИТРОВ

.....